

Doug Enaa Greene: Minns Trotskijs bidrag

[Ur [Links International Journal of Socialist Renewal](#), 26 augusti 2020. Dessförinnan publicerad i [Left Voice](#). Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Den 21 augusti 1940 mördades den landsförvisade Leo Trotskij av en lönnmördare. Detta fega mord var kulmen på mer än ett årtionde av förföljelser och förtal från Josef Stalin, som såg till att Trotskij drevs ut ur Sovjetunionen och tvingades resa runt jorden utan visum. Medan många andra av motståndarna till Sovjetunionens byråkratiska förfall kapitulerade och anslöt sig till Stalin, lade Trotskij aldrig ner vapnen och han förblev obesegrad. Trotskij måste dö, eftersom han kämpade för och symboliserade en revolutionär internationalism och ett återuppväckande av förhoppningarna från 1917. För dagens revolutionära kämpar är Leo Trotskij inte bara ett exempel, utan hans marxism är också ett nödvändigt verktyg under kampen för kommunismen.

Pennan och svärdet

Trotskij var en verklig renässansfigur och utmärkte sig i nästan vad han än ägnade sig åt. Han var en journalist med oklanderlig stil, politisk analytiker, teoretiker och en historiker vars verk rankas bland Thucydides' och Edward Gibbons arbeten. Men Trotskij var inte bara en intellektuell utan också en handlingsmänniska. Efter att som ung man ha anslutit sig till den underjordiska marxistiska rörelsen i Tsarryssland, kämpade han under hela sitt liv och av hela sin själ för den proletära revolutionen. Han var ledare för sovjeten i St Petersburg 1905, en av de främsta organisatörerna av bolsjevikupproret 1917, grundare av Röda armén som försvarade sovjetmakten mot kontrarevolutionen, främsta antagonist till Stalin och den byråkratiska kast som denne representerade, han insåg tidigt nazismens faror och varnade för dem, och grundade Fjärde internationalen. Han levde ett heroiskt liv, som var en sammansmältning mellan kompromisslös hängivenhet – i tanke och handling – och kampen för en värld fri från utsugning och förtryck.

Den permanenta revolutionen

Ett av Trotskijs viktigaste bidrag till marxismen är teorin om den permanenta revolutionen. Han utvecklade teorin på grundval av erfarenheterna av den ryska revolutionen 1905. Den ryska socialistiska rörelsens huvuddelar ansåg att Ryssland var alltför underutvecklat för socialismen men moget för en borgerlig revolution. Mensjevikerna ansåg att borgarklassen skulle leda revolutionen, och att arbetarklassen skulle begränsa sig till en stödjande roll genom att inte föra fram några radikala krav för att inte skrämja den. Bolsjevikerna höll med mensjevikerna om att Ryssland stod inför sitt 1789, men de ansåg att borgarklassen var för rädd för en omvälvning underifrån för att leda kampen mot tsarismen. Därför måste arbetarna spela en ledande roll.

Trotskij utvecklade en annan teori. Han höll med Vladimir I Lenin om att Ryssland var underutvecklat och att arbetarna var centrala för den kommande kampen. Men han hävdade att Ryssland inte följde samma klassiska utvecklingsväg som Storbritannien och Frankrike. Istället gjorde världsekonomins ojämna utveckling att Ryssland importerade den senaste teknologin från Västeuropa. Det skapade en väldigt koncentrerad, stridbar och kraftfull arbetarklass som kunde leda revolutionen i förbund med bönderna.

Samtidigt som det var upp till arbetarklassen att kämpa för den borgerliga revolutionen, hävdade Trotskij att arbetarna inte skulle stanna halvvägs utan skulle kämpa för socialismen. Med andra ord skulle det inte bli någon fördröjning mellan revolutionens borgerliga och socialistiska stadier, utan processen skulle bli oavbruten och ”permanent”. Men Trotskij insåg att Rysslands underutveckling betydde att revolutionen inte hade stor chans att överleva om den inte spred sig till mer utvecklade kapitalistiska länder. Detta var ett brott med stadiemarxismen, som dominerade Andra internationalens största socialistiska partier och senare Tredje internationalens stalinistiska partier. Enligt stadiemarxisterna behövde underutvecklade länder genomgå en längre period av kapitalistisk utveckling innan de kunde bli mogna för socialismen. Denna uppfattning förpassade i själva verket arbetarna till att enbart stöda borgarklassen, och avlägsnade i grund och botten socialismen från den historiska dagordningen. I motsats till detta hävdade Trotskij att en socialistisk revolution kunde äga rum i underutvecklade länder först. Teorin om den permanenta revolutionen bekräftades under den ryska revolutionen, då arbetarna tog makten från den svaga borgarklassen.

Ursprungligen skrev Trotskij sin teori om den permanenta revolutionen för att förklara den ryska revolutionens särdrag. Efter den kinesiska revolutionens misslyckande 1925-1927 generaliserade han den, och förklarade att det var möjligt med socialistiska revolutioner i den koloniala världen. Trotskij hävdade att borgarklassen i de koloniala länderna var alltför svag och alltför knuten till imperialismen för att leda kampen för nationell befrielse, jordreformer och demokrati. Istället tillföll denna uppgift proletariatet, som inte bara skulle genomföra målet med nationell befrielse utan också en social revolution, något som bekräftades av striderna i Kina (1949), Kuba (1959) och Vietnam (1975). Trotskijs analyser har haft få jämlingar för att förstå hur dåligt det var av stalinisterna att betrakta den nationella borgarklassen som en revolutionär kraft, och för att försvara att proletariatet måste ta på sig den nationella frigörelsens och socialismens uppgifter.

Den antifascistiska enhetsfronten

Under depressionsperiodens misär i Tyskland växte både kommunistpartiet och nazistpartiet. När

Trotsky analyserade situationen menade han att det fanns en verklig möjlighet för Adolf Hitler att ta makten, men han ansåg inte att denna utgång var förutbestämd. Det tyska kommunistpartiet (KPD) var ett av världens största revolutionära partier, med miljontals anhängare. Om KPD bildade en enhetsfront med det socialdemokratiska partiet (SPD) fanns en möjlighet att hindra nazisternas maktövertagande.

Men KPD och Tredje internationalens ”tredje period” fördömde socialdemokraterna som ”socialfascister”. Istället för att huvudsakligen rikta sina slag mot nazisterna gav sig KPD på SPD, vilket i praktiken uteslöt alla enhetsfrontsaktioner. Medan nazisternas röstantal steg fortsatte Trotsky hela tiden att kräva en enhetsfront mellan SPD och KPD.

Trotsky's antifascistiska strategi var också en analys av den borgerliga demokratin. Han visste att den liberala borgarklassen var mer benägen att stöda brunskjortorna mot arbetarna än att försvara demokratin. Trotsky hade inte stora förhoppningar på SPD:s antifascistiska potential. SPD inte bara ströp den tyska revolutionen 1919, utan förespråkade också stöd till liberalerna och tilltro till parlamentet istället för masskamp underifrån. Istället var Trotsky för att enhetsfronten mellan de två arbetarorganisationerna skulle förlita sig på utomparlamentariska metoder som skulle besegra fascisterna. Utöver att försvara demokratiska friheter, skulle enhetsfronten göra det möjligt för kommunister att visa att den socialdemokratiska reformismen var otillräcklig och vinna dessa arbetare till en revolutionär politik. Enhetsfronten skulle inte bara göra det möjligt för kommunisterna att besegra fascismen utan också fungera som en språngbräda till en framtida revolutionär offensiv.

Allt var förgäves, och 1933 tog Hitler makten. Den största arbetarrörelsen i Europa krossades utan massmotstånd. Efter denna katastrof antog Stalin och Kommunistiska internationalen den så kallade Folkfrontsstrategin. Istället för revolutionär sekterism förespråkade de kommunistiska partierna nu opportunistiska allianser med de liberala kapitalisterna, och att arbetarnas kamp skulle begränsas, i namn av antifascism. Folkfronten fick ett tragiskt resultat under det spanska inbördeskriget, då kommunisterna förrådde arbetarklassens revolutionära kamp. Gentemot det två återvändsgränderna – ultravänsterismen och att lita till borgarklassen – förenade Trotskijs strategi antifascismen och enhetsfronten med den revolutionära kampen mot kapitalismen.

Förfall, försvar och förnyelse

Enligt den permanenta revolutionens teori kan inte socialismen existera i ett enda land som Ryssland, utan för att överleva måste revolutionen sprida sig internationellt. Det bekräftades på ett tragiskt sätt av den ryska revolutionens förfall när den ställdes inför blockad, inbördeskrig och misslyckandet för den tyska revolutionen – som bolsjevikerna hade räknat med skulle ge materiellt stöd. Även om sovjetrepubliken segrade mot sina fiender, så var den isolerad och extremt fattig.

Under 1920-talet växte det fram en byråkratisk kast (personifierad av figuren Josef Stalin), som tog den politiska makten från arbetarklassen. Den tyska revolutionens misslyckande gav stöd åt tanken om ”socialism i ett land”, att Ryssland inte kunde förvänta sig hjälp från utlandet utan bara kunde utvecklas av egen kraft. För Trotsky och Vänsteroppositionen var ”socialism i ett land” en nationalistisk vision som förkastade bolsjevikernas ursprungliga program om en internationell revolution. Under 1920-talet kämpade Vänsteroppositionen för ökad demokrati i sovjeterna och

partiet, industrialisering och internationalism. Trots att Vänsteroppositionen besegrades fortsatte dess revolutionära vision att hemsöka sovjetbyråkratin. Det var ingen slump att Trotskij utsågs till huvudperson i de sammansvärjningar som ”avslöjades” under 1930-talets stora utrensningar. Det fanns ett korn av sanning – Stalin visste att Trotskijs vision symboliserade en revolt mot byråkratin makt och privilegier.

Även om arbetarklassen hade berövats den politiska makten, förstod Trotskij att Sovjetunionen fortfarande var en arbetarstat. Sovjetunionens ekonomi var nationaliserad och planerad, och den följde inte kapitalets logik. Även om byråkratin fungerade som en parasit, så ägde den inte produktionsmedlen. Till slut, hävdade Trotskij, skulle byråkratin avskaffa den socialistiska fasaden och återupprätta kapitalismen. Det gick bara att hindra om den sovjetiska arbetarklassen gjorde en politisk revolution, som skulle störta byråkratin och återupprätta sovjetdemokratien. Tyvärr bekräftades Trotskijs teori när kapitalismen återupprättades i Sovjetunionen på 1990-talet. Hans analys hade gjort det möjligt för honom att förstå och kritisera Sovjetunionens förfall.

Trotskij insåg den ryska revolutionens progressiva landvinningar, och att det oavsett hur degenererad revolutionen hade blivit fortfarande var imperialismen som var socialismens huvudfiende. Under varje direkt konfrontation mellan Sovjetunionen och imperialismen krävde Trotskij hårdnackat att den förstnämnda skulle försvaras ovillkorligt. Trotskijs analys gjorde det möjligt för honom att förstå Sovjetunionens förfall. Han förstod också att revolutionens landvinningar var erövringar av arbetarklassen som måste försvaras.

Trotskijs perspektiv gör det möjligt för marxister att undvika det enkla motsatsparet att antingen fördöma revolutioner som ”diktatoriska” och inget annat, eller okritiskt beundra dem och ha överseende med förräderier och problem. Det förstnämnda perspektivet kan leda till att man i själva verket stöder västimperialismen som ett ”mindre ont” mot ”totalitarismen”, medan det sistnämnda perspektivet lämpar sig för att urskulda byråkratiska regimer och kalla dem socialistiska. Med Trotskijs ståndpunkt kan vi försvara Sovjetunionen och andra arbetarstater mot ett kapitalistiskt återupprättande och imperialistiska angrepp, samtidigt som vi kan fortsätta att kritisera deras byråkratiska ledningar skoningslöst och kämpa för en politisk revolution. Det kan vara en hårfin gräns, men det är en principfast ståndpunkt som tyvärr saknas inom en stor del av den marxistiska vänstern.

Föra den röda fanan vidare

Leo Trotskij var en av 1900-talets stora figurer. Han kämpade för den socialistiska revolutionen både med penna och svärd. Hans kamp mot stalinismen var inte en personlig fejd, utan ett försvar av den bolsjevikiska internationalismen mot det byråkratiska förfallet. Varje revolutionär är skyldig Trotskij tacksamhet för att ha genomfört denna kamp.

Trotskij förstod att kapitalismen inte erbjuder mänskligheten någon utväg. Kampen för kommunismen kräver att vi avvisar reformistiska genvägar, byråkratiska förräderier och att räkna med borgarklassens ”välvilliga” delar. Den enda kraft som kan befria världen från förtryck, okunnighet och slaveri är arbetarklassen. För dagens aktivister är det nödvändigt att försvara och föra fram detta perspektiv. När vi gör det visar vi verklig trohet mot Leo Trotskijs liv och arv.